

سه شیوه برای برنامه ریزی کلاس های چند پایه

بخش دوم

برنامه ریزی برای کلاس های چند پایه معمولاً به سه شیوه انجام می شود:

۱. پایه محوری / خود آموخت؛
۲. گروهی / خود آموخت؛
۳. تلفیقی

در روش اول، برای هر پایه درس معینی پیش بینی می شود؛ به طوری که چند گروه از دانش آموزان به تناوب با معلم کار می کنند و برای گروه های دیگر دروسی از قبیل: خط، نقاشی، گزارش نویسی، انشا، تمرین حساب و جمله نویسی که به ظاهر به نظارت آموزگار کمتر نیاز دارند، منظور می شود. معلم در هر ساعت با چند پایه کار می کند. در هر زمان، یکی از پایه ها محور کار او است و دانش آموزان سایر پایه ها، به انجام کارهای تمرینی مشغول می شوند (که به آن ها گروه خود آموخت گفته می شود). با توجه به شرایط دانش آموزان، مدت زمان صرف شده برای هر پایه متفاوت است و معلم باید وقت کلاس را به گونه ای تنظیم کند که ضمن جلوگیری از بلا تکلیفی دانش آموزان و شلوغی کلاس، بتواند همه ی مطالب را برای تمام پایه ها تدریس کند. در روش گروهی، تدریس درس و موضوع واحد در یک جلسه ی درس به کلیه ی پایه های حاضر در کلاس انجام می گیرد. گاهی تدریس ماده ی درسی واحد به تمام پایه ها به طور هم زمان انجام می شود و معلم درس معینی را یکبار برای کلیه ی پایه ها ارائه می دهد و گاهی تدریس ماده ی درسی واحد به تمام پایه ها در یک جلسه به ترتیب نوبت انجام می شود. به این ترتیب که در یک زنگ برای تمام پایه ها طرح درس خاصی را آماده و ابتدا به یکی از پایه ها به صورت محور، چند دقیقه تدریس می کند و پس از تعیین تکلیف، به پایه ی بعدی می پردازد و همین طور تا پایه های بعدی. استفاده از این روش ها برای پایه ی اول ابتدایی با محدودیت هایی روبه روست. معمولاً در کلاس های چند پایه از ترکیب دو روش استفاده می شود. به عبارت دیگر، در مواردی، تدریس به پایه ای خاص و حتی به صورت انفرادی به دانش آموزی خاص، ضروری است. در مواردی، درس

دکتر رخساره فضلی

به صورت گروهی و گاهی هم به کل دانش آموزان کلاس که ترکیبی از دو تا پنج پایه ی متفاوت هستند، ارائه می شود. توجه به این نکته که دانش آموزان با مشارکت فعال و سازنده، به ویژه به شکل گروهی یاد می گیرند و پیش دانسته های آن ها در یادگیری های جدید تأثیر دارد، به معلمان کلاس های چند پایه کمک می کند تا با تلفیق موضوعات و مفاهیم آموزشی، بر اساس اهداف مشترک در محتوای متفاوت یک یا چند پایه، تلفیق بر اساس اهداف مشترک در محتوای متفاوت یک یا چند پایه و تلفیق اهداف متفاوت در محتوای متفاوت و پایه های متفاوت، به طراحی

فعالیت های آموزشی جذاب بپردازد و با استفاده از روش های تدریس فعال، مشارکتی و همیارانه، با برنامه ریزی و مدیریت صحیح، حداکثر استفاده را از زمان ببرند. برای نمونه، می توان از تلفیق موضوعات درسی (محتوا) با استفاده از روش کل نگرانه با تأکید بر پروژه های آموزشی با ایجاد شبکه ی مفهومی و تلفیق مهارت محور، از جمله مهارت های برقراری ارتباط، مشاهده، طبقه بندی، سؤال کردن، ارزیابی، استدلال و... استفاده کرد.

استفاده از رویکرد تلفیق در کلاس های چند پایه مزایایی دارد، از جمله این که بررسی ها نشان می دهد، دانش آموزانی که با هر نوع برنامه ی درسی تلفیقی آموزش دیده باشند، در مقایسه با آن هایی که تحت برنامه ی درسی مجزایی تحصیل کرده اند، عملکرد بهتری دارند.

داستان نیمه تمام

فعالیت تلفیقی برای ریاضی اول و فارسی دوم / هنر اول و علوم و دوم

زمان: ۳۰ دقیقه

مواد و وسایل مورد نیاز: کارت‌های سفید به ابعاد ۱۰ × ۱۰ برای هر دانش آموز پنج عدد

روش اجرا

دانش آموزان در گروه‌های سه نفره قرار می‌گیرند، طوری که هر گروه حداقل یک پایه‌ی دومی حضور داشته باشد. به هر دانش آموز پنج کارت سفید داده می‌شود و از کلاس اولی‌ها خواسته می‌شود اعداد یک تا پنج را بنویسند. از کلاس دومی‌ها هم خواسته می‌شود نام یک حیوان را که در مزرعه نگهداری می‌شود، بنویسند (تلفیق علوم و فارسی). دانش آموزان باید به داستانی که برایشان گفته می‌شود، با دقت گوش دهند و هر گاه نام عدد یا حیوانی گفته شد، کارت آن را بالا بگیرند تا هم کلاسی‌هایشان آن را ببینند و سپس کارت را برگردانند. معلم شروع به گفتن داستان می‌کند (هنگامی که دانش آموزان در حال نوشتن نام حیوانات هستند، معلم در کلاس حرکت می‌کند تا علاوه بر ارزش‌یابی و ارائه‌ی بازخورد، در داستان خود از آن کلمات استفاده کند). داستان می‌تواند معلم ساخته و بداهه باشد، مثلاً:

«یکی بود یکی نبود، در مزرعه‌ای، کشاورزی با همسر و دو فرزندش زندگی می‌کرد. آن‌ها چهار گاو و پنج اردک داشتند. نزدیک خانه‌ی آن‌ها درخت سیب بزرگ و بلندی قرار داشت. یک روز صبح زود کشاورز بالای درخت یک...»
از دانش آموزان هر گروه باید با استفاده از کارت‌های باقی‌مانده، جمله‌های غیر تکراری بسازند داستان را ادامه دهند. دانش آموزان کلاس دوم موظفانند جملات دوستان خود را در گروه بنویسند.
سپس از هر دانش آموز پایه‌ی اول خواسته می‌شود به تعداد عدد هر کارت، پشت آن نقاشی کند (تلفیق با هنر) و کلاس دومی‌ها با استفاده از کلمه‌ی روی کارت، پشت کارت‌ها جمله‌ای بنویسند.
به گروه‌ها فرصت داده می‌شود تا نتیجه‌ی کار خود را به کلاس گزارش دهند. معلم از این فرصت برای تعمیق آموخته‌ها و حصول اطمینان از تحقق اهداف بهره‌گیری می‌کند.
معلم می‌تواند از گروه‌ها بخواهد کارت‌ها و داستان خود را با هم عوض کنند و آن‌را بررسی و ارزیابی کنند و پایان دیگری برای آن بنویسند به کلاس ارائه کنند و یا هر تکلیف مناسب دیگر.

مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: تسلط کافی معلم به محتوای دروس کلیه‌ی پایه‌های تحصیلی، تهیه‌ی جدول ارتباط موضوعی و اهداف مشترک دروس، نگرش مثبت نسبت به اثرگذاری و امکان اجرای برنامه‌های تلفیقی، امکان تبادل اطلاعات و تجربیات ساختار کتاب که نیازمند تغییر است.

نمونه‌ای از فعالیت تلفیقی دروس ریاضی و فارسی پایه‌های اول و دوم ابتدایی، در قالب یک فعالیت ارائه شده است که در تکمیل آن می‌توان تلفیق دیگری نیز انجام داد. معلمان کلاس‌های چندپایه، با بررسی برنامه‌ها و محتوای کتاب‌های درسی می‌توانند دروس یکسان و متفاوت، و پایه‌های یکسان و متفاوت را با فعالیت‌های تلفیقی آموزش دهند و از حضور دانش آموزان پایه‌های بالاتر و علاقه‌مندی‌های متفاوت آن‌ها و حتی ناهمگونی آن‌ها از نظر سن، جنس و... به‌عنوان فرصتی مغتنم بهره‌برداری و زمان محدود و حجم زیاد مطالب کتاب‌های درسی را مدیریت کنند.

کمبود زمان، با تدریس هم‌زمان موضوع یا اهداف مشترک چند ماده‌ی درسی در چندپایه قابل جبران است. با این روش، از منفعل ماندن برخی دانش آموزان برخی از پایه‌ها جلوگیری می‌شود. ارتباط متقابل و مؤثر دانش آموزان و همکاری و مشارکت آن‌ها با معلم و با یکدیگر افزایش می‌یابد، یادگیری عمیق‌تر و آموخته‌ها تثبیت می‌شود، و از وسایل و امکانات آموزشی استفاده‌ی چندمنظوره می‌شود.

اما استفاده از این رویکرد مشکلاتی هم دارد که معلمان کلاس‌های چندپایه می‌توانند برای حل آن‌ها تدابیری ببینند؛ از جمله: عدم هم‌خوانی تقویم زمانی آموزش با برنامه‌ی تلفیقی، وقت‌گیر بودن تدریس با توجه به تعداد پایه‌ها، نیاز به ایجاد تغییر در ساختار برخی از کتاب‌های درسی و محتوای موجود، و عدم تسلط برخی از معلمان به محتوا و اهداف کلیه‌ی کتاب‌های درسی و نحوه‌ی استخراج و تدوین جداول ارتباط طولی و عرضی محتوا و اهداف.

اجرای برنامه‌ی تلفیقی در کلاس‌های چندپایه الزاماتی دارد که